

11 Mart 1941 kanununda derpiş edilen yardıma ilişkin esaslara dair Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında 23 şubat 1945 tarihinde imzalanan Anlaşmanın onanması hakkında kanun tasarısı ve Dışişleri Komisyonu raporu (1/442)

T. C.

Başbakanlık

Muamelât Umum Müdürlüğü

Tetkik Müdürlüğü

Sayı : 70-22 6-1163

2 . VI . 1945

Büyük Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına

11 Mart 1941 kanununda derpiş edilen yardıma mütaallik esaslara dair Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında 23 Şubat 1945 tarihinde Amerika'da imzalanan Anlaşmanın onanması hakkında Dışişleri Bakanlığınca hazırlanan ve Bakanlar Kurulunca 30 . V . 1945 tarihinde Yüksek Meclise sunulması kararlaştırılan kanun tasarısının gerekçe ve iliskileriyle birlikte sunulduğunu arz ederim.

Başbakan
Ş. Saracoğlu

Gerekçe

İçinde bulunduğumuz ikinci dünya harbinin gösterdiği inkişaf lar karşısında memleketimizin hazırlıklı bulunması ve millî hudutlarını en sağlam bir şekilde müdafa a edebilmesi esbabının temini Cumhuriyet Hükümetinin başlıca amacı olmuştur. Ancak bugünkü modern harbin icab ettirdiği müdafa a vasıtaarının imalâtı muazzam sanayi in mevcudiyetine vabeste olduğu gibi bunların hariçten temini de Devlet bütçelerinin tahammülünü aşmıştır. Bu müşkülâtı nazarı itibara alan Amerika Birleşik Devletleri Kongresi kabul ettiği 11 Mart 1941 tarihli İcar ve İare Kanunu ile kendisini müdafa a etmek mecburiyetinde kalan milletleri bu sıklıttan bir dereceye kadar kurtarmış bulunmaktadır.

Filhakika bu kanun ile büyük Amerikan harp sanayii mamulâtı Mihvere karşı duran milletlerin ihtiyaçlarına hazır bulundurmakta ve bunlar ilgili Devletler tarafından İcar ve İare şeklinde tedarik olunabilmektedir.

Amerika Reiscümhuru, yukarıda adı geçen kanunun üçüncü maddesi ahkemına müsteniden Türkiye Cumhuriyetinin müdafaasının, Amerika Birleşik Devletlerinin müdafaası için hayatî ehemmiyeti haiz olduğunu 7 Kasım 1941 de tesbit etmiş ve bu karara göre Anlaşma yapılmadan memleketimize harp malzemesi gönderilmeğe başlanmıştır.

Anlaşmanın başlangıcında sarahaten izah edilmiş bulunduğu gibi 11 Mart 1941 tarihli kanunun ahkâmına göre Amerika'dan Türkiye'ye yapılmakta olan ve bundan böyle yapılacak olan yardımın kayıt ve şartlarıyla, Türkiyenin Amerika Birleşik Devletlerine temin edeceği menfaatlerin nihai şeklinin, hâdiselerin inkişafı ile yardımın belirecek şumulüne göre bilâhare tesbitinde nazarı itibare alınacak bazı mülâhazalar hakkında şimdiden bir Anlaşma akdine karar verilmiş ve bu hususta al-

nan 22 . II . 1945 tarihli ve 3/2448 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile verilen salâhiyete müsteniden işbu Türk - Amerikan İcar ve İare Anlaşması 23 Şubat 1945 tarihinde Ankara'da tarafeynin murahhasları tarafından imzalanmıştır.

Bu suretle gerek Anlaşma akdine kadar Türkiye'ye gelen malzeme ve vasıtaların vaziyeti bir şekilde bağlanmış ve gerek Anlaşmadan sonra memleketimize gelecek Amerikan yardımının daha kolaylıkla temini hususunda gereken umumî prensiplerin anlaşılmasına varılmış bulunmaktadır.

Mezkûr Anlaşmanın ilk maddeleri ahkâmı mucibince Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti, Türkiye'ye müdafaa maddelerini, müdafaa hizmetlerini ve müdafaa malûmatını vermeyi devama ve Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti de, tedarik edebilmek vaziyetinde bulunduğu ve müsaade edebileceği maddeleri, hizmetleri, sühuletleri veya malûmatı Amerika Birleşik Devletlerine temin etmeyi taahhüt etmektedir.

Anlaşmanın beşinci maddesine göre, Amerika Reiscumhuru fevkalâde halin bittiğini ilân etmesi üzerine icabında ve lüzumunda Türkiyenin zâyî, istihlâk ve tahrip etmediği müdafaa malzemesinin kendisine iadesini isteyebilir.

Bu anlaşmanın esaslı hükümlerini ihtiva eden yedinci maddesine nazaran Amerikanın verdiği malzemeye mukabil Türkiye'nin Amerika'ya temin edeceği menfaatlerin nihai tesbitindeki şartlar ve hükümler iki taraf ticaretine yük olmayacak ve bilâkis aralarındaki iktisadi münasebetleri kolaylaştıracak ve beynelmilel iktisadi münasebetlere hâdim olacak mahiyette olacaktır.

Bu maddede dermeyan edilen prensipleri, ileride bu bapta yapılacak Anlaşmanın mülhem olacağı esaslar suretinde anlamak lâzımdır.

Anlaşma imza tarihinden itibaren yürürlüğe girmiş olup iki tarafın müştereken tesbit edecekleri bir tarihe kadar meriyette kalacaktır.

Memleketimizin Yüksek menfaatleri gözönünde tutularak imza edilen bu Anlaşmanın onanılması yüksek tasviplerine arz olunur.

Dışişleri Komisyonu Raporu

T. B. M. M.
Dışişleri Komisyonu
Esas No. 1/442
Karar 13

12 . VI . 1945

Yüksek Başkanlığa

2 Haziran 1945 tarih ve 6/1163 sayılı yazı ile, Başbakanlıktan gönderilmiş olan «11 Mart 1941 tarihli kanununda derpiş edilen yardıma mütalâlik esaslara dair Türkiye Cumhuriyeti Hükümetiyle Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında 23 Şubat 1945 tarihinde Ankara'da imzalanan Anlaşmanın onanması hakkında» ki kanun tasarısı ve gerekçesi, Komisyonumuzda incelendi ve Dışişleri Bakanlığının temsilcisi de dinlendi.

Son dünya harbinin gerektirdiği savaş araçlarının edinilmesi bakımından, Mihver Devletleriyle harbe girmiş zengin ve sanayii ileri Devletler bile, çok büyük zorluk ve güçlüklerle karşılaşmıştır. Bu sıkıntılı durumu gözönünde tutan Amerika Birleşik Devletleri, 11 Mart 1941

tarihinde kabul ettiği kiralama ve ödünç verme kanunu ile, kend geniş kaynaklarından, Mihver Devletleriyle, harbe girmiş ve girecek Devletlerin faydalanması ve ihtiyaçlarının giderilmesi esas ve şartlarını tâyin ve tesbit etmiştir. Bu suretle, harbe katılmış ve katılacak Devletler de sıkıntılarının önemli bir kısmından kurtulmuş oldular.

Biz de, geçirilen harp yılları içinde ve harbin geçitli gelişmeleri karşısında, Millî sınırlarımızın savunmasını sağlamak için, her an hazırlıkta bulunduk. Acaba yurdumuzun içinden veya dışından bu günkü harp şartlarının gereğine uygun savaş araçlarının edinilmesi, sanayimizin ve bütçemizin takatini aşmakta idi. Yurdumuzun savunmasını, kendi savunması bakımından

hayatı bir önemde sayan Amerika Birleşik Devletleri, anlaşma olmaksızın 7 Kasım 1941 tarihindenberi bize yardımda bulunmağa ve harp malzemesi göndermeğe başlamıştır. Memleketimiz için faydası görülen bu halin bir Anlaşmaya bağlanması lüzumu aşikârdır. Bu itibarla 23 Şubat 1941 tarihinde Ankara'da imzalanmış olan anlaşmanın onanması, uygun görülmüştür.

Kanun tasarısının başlığındaki «11 Mart 1941 kanununda» deyimi, işbu kanunun Amerika Birleşik Devletlerine ilişkin olduğu belirtilmesi suretiyle açıklanmıştır. Bundan başka tasarının başlığında ve birinci maddesinde, Anayasa ile

İçtüzük hükümlerine uygun değişiklikler de yapılmıştır.

Bu değişikliklerle birlikte ikinci ve üçüncü maddeleri aynıyle, oybirliğiyle kabul edilen kanun tasarısı Yüksek Kamutaya arz edilmek üzere Başkanlığa sunulur.

Dışişleri Ko. Bş.	Bu rapor Söz.	Kâtip
Konya	Ankara	Ağrı
S. Arıkan	Z. Yörük	H. R. Pasin
Antalya	Bolu	Elâzığ
Dr. C. Tunca	H. C. Çambel	F. A. Aykaç
Seyhan		Tokad
Gl. N. Eldeniz		N. Poroy

HÜKÜMETİN TEKLİFİ

11 Mart 1941 kanununda derpiş edilen yardıma mütaallik esaslara dair Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında 23 Şubat 1945 tarihinde Ankara'da imzalanan Anlaşmanın onanması hakkında kanun tasarısı

MADDE 1. — 11 Mart 1941 tarihli Amerika Birleşik Devletleri Kanununda yazılı yardıma mütaallik esaslara dair Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında 23 Şubat 1945 tarihinde Ankara'da imzalanan Anlaşma hükümleri onanmıştır.

MADDE 2. — Bu kanun yayım tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 3. — Bu kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

Başb.	Ad. B.	M. S. B.
Ş. Saracoğlu	R. Türel	A. R. Artunkal
İçiş. B.	Dışiş. B. V.	Ma. B.
Hilmi Uran	N. E. Sumer	N. E. Sumer
M. Eg. B.	Ba. B.	Eko. B.
Yücel	Sırrı Day	Fuad Sirmen
Sa. ve So. Y. B.	G. Tek. B.	Ta. B.
Dr. S. Konuk	Suad H. Ürgüblü	Ş. R. Hatipoğlu
Ulaş. B.		Ti. B.
A. F. Cebesoy		C. S. Siren

DIŞİŞLERİ KOMİSYONUNUN DEĞİŞTİRİŞİ

11 Mart 1941 tarihli Amerika Birleşik Devletleri Kanununda yazılı yardıma ilgili esaslara ilişkin olmak üzere, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında 23 Şubat 1945 tarihinde Ankara'da imzalanan Anlaşmanın onanması hakkında kanun tasarısı

MADDE 1. — 11 Mart 1941 tarihli Amerika Birleşik Devletleri Kanununda yazılı yardıma ilgili esaslara ilişkin olmak üzere, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında 23 Şubat 1945 tarihinde Ankara'da imzalanmış olan Anlaşma hükümleri onanmıştır.

MADDE 2. — Hükümetin 2 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

MADDE 3. — Hükümetin 3 ncu maddesi aynen kabul edilmiştir.

11 MART 1941 KANUNUNDA DERPİŞ EDİLEN YARDIMA MÜTAALLİK ESASLARA DAİR TÜRKİYE CUMHURİYETİ HÜKÜMETİ İLE AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ HÜKÜMETİ ARASINDA ANLAŞMA

Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin, harp halindeki bir dünyada mülki tamamiyetini ve hükümlerlik haklarını koruyabilecek bir durumda bulunmasını teminen milli müdafaa vasıtalarını takviye etmek istemesine;

Ve, Amerika Birleşik Devletleri Reisi -Cumhurbaşunun, Kongrece isdar kılınan 11 Mart 1941 tarihli kanuna tevfikan, Türkiye Cumhuriyeti müdafaasının Amerika Birleşik Devletleri müdafaası için hayatî ehemmiyeti haiz olduğunu 7 Kasım 1941 de tesbit etmiş olmasına;

Ve, Amerika Birleşik Devletlerinin Türkiye Cumhuriyetine müdafaa vasıtalarının tevsi için yardımını teşmil ettiğine ve devlette devam eylemekte bulunduğuna;

Ve, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin bu yardımdan istifade etmesine esas olan kayıt ve şartlarla bilmukabele Amerika Birleşik Devletlerince temin edilecek menfaatlerin nihai şekilde tayıni keyfiyetinin; yardımın şümulü belirinceye kadar ve Amerika Birleşik Devletleriyle Türkiye Cumhuriyetinin karşılıklı menfaatlerine uygun ve dünya sulhunun tesis ve idaresine hâdim nihai kayıt ve şart ve menfaatlerin hâdiselerin inkişafı ile daha vâzih bir surette belireceği âna değin, tehiri muvafık olacağına;

Ve, Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti ile Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin, işbu yardımın teminine mütedair ve ânifülbeyan kayıt ve şartların tesbitinde nazari itibara alınacak bazı mülâhazalar hakkında şimdiden bir iptidai anlaşma akdini mütekabilen arzu etmeleri üzerine böyle bir Anlaşmanın akdine her hususta usulü veçhile salâhiyet verilmiş ve bunun akdine takaddümen gerek Amerika Birleşik Devletleri gerekse Türkiye Cumhuriyeti kanunlarına tevfikan ifa, istikmal ve ya icrası muktazi bileümle icraat şerait ve muamelelât usulü dairesinde ifa, istikmal ve icra edilmiş olmasına binaen;

Aşağıda imzası bulunanlar, kendi Hükümetleri tarafından bu maksatla usulü dairesinde salâhiyetdar kılınmışlar ve âtideki hususları karar altına almışlardır:

Madde — 1

Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetine, Amerika Birleşik Devletleri Reisicumhurbaşunun devir veya tedarikine, salâhiyet vereceği müdafaa maddelerini, müdafaa hizmetlerini ve müdafaa mamulâtını vermeğe devam edecektir.

Madde — 2

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, tedarik edebilmek vaziyetinde bulunduğu ve müsaade edebileceği maddeleri, hizmetleri, sühuletleri veya malûmatı Amerika Birleşik Devletlerine temin edecektir.

Madde — 3

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Amerika Birleşik Devletleri Reisicumhurbaşunun rızası olmadan, Amerika Birleşik Devletleri Kongresi tarafmdan isdar kılınan 11 Mart 1941 tarihli kanun veya bunun maddelerinin hükümlerine tevfikan kendisine devredilen herhangi bir müdafaa maddesi veya müdafaa malûmatının mülkiyet veya zilyedliğini devretmeyecek, veya bunların Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin memuru, müstahdemi veya ajanı olmıyan herhangi bir kimse tarafından kullanılmasına müsaade etmeyecektir.

Madde — 4

Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin, herhangi bir müdafaa maddesi veya müdafaa malûmatının kendisine devri neticesinde, işbu müdafaa maddesi veya müdafaa malûmatı üzerinde patenta hakkı bulunan Amerika Birleşik Devletleri vatandaşlarından birine ait haklardan herhangi birinin tamamıyla korunması zmnında herhangi bir tediye veya muamelede bulunması icabederse, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti böyle bir muamele veya tediye Amerika Birleşik Devletleri Reisicumhurbaşunun talebi üzerine ifa edecektir.

Madde — 5

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Amerika Birleşik Devletleri Reiscumhurunca tâyin edileceği ve hile halihazırdaki fevkalâde hal nihayet bulduğu zaman, işbu Anlaşmaya tevfikan kendisine devredilmiş olan müdafaâ maddelerinden imha, zâyi veya istihlâk edilmemiş bulunacak veya Amerika Birleşik Devletleri Reiscumhuru tarafından Amerika Birleşik Devletleri veya Garp yarımkürresi müdafaasına elverişli olduğu veya Amerika Birleşik Devletlerinin başka bir şekilde işine yarayaçağı tesbit edilecek olanları Amerika Birleşik Devletlerine iade edecektir.

Madde — 6

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti tarafından Amerika Birleşik Devletlerine temin edilecek olan menfaatlerin nihai tesbitinde, 11 Mart 1941 tarihinden sonra Türkiye Cumhuriyeti Hükümetince temin edilen ve Amerika Birleşik Devletleri Reiscumhuru tarafından Amerika Birleşik Devletleri namına kabul ve tanınmış olan bilcümle mülkiyet, hizmet malûmat, teslihat veya diğer menafi veya hususat bitamamiha nazarı itibare alınacaktır.

Madde — 7

Kongrece isdar kılınan 11 Mart 1941 tarihli kanuna ve bunun muaddel şekline tevfikan temin edilen yardıma mukabil Amerika Birleşik Devletlerine Türkiye Cumhuriyeti Hükümetince temin edilecek menfaatlerin nihai tesbitindeki kayıt ve şartlar, iki memleket arasındaki ticarete yük olmayacak, bilâkis ikisi arasında mütakabilen nafi iktisadî münasebatı teşvik eyleyecek ve cihanşumul iktisadî münasebatın ıslahına yarayacak mahiyette olacaktır. Bu maksatla mezkûr kayıt ve şartlar; bütün milletlerin hürriyet ve refahının maddî temelleri olan istihsal, istihdam, ve malların mübadeie ve istihlâkinin münasip beynelmilel ve dahilî tedbirlerle tevsiine ve beynelmilel ticarete her türlü farklı muamelenin bertaraf edilmesine, gümrük tarifelerinin ve diğer ticarî engellerin tenzil ve tahfifine, umumiyetle 14 Ağustos 1941 Müsterek Beyannamesinde Amerika Birleşik Devletleri Reiscumhuru ile Birleşik Kırallık Başvekili tarafından ileri sürülen bilumum iktisadî gayelerin tahakkükuna matuf olmak üzere Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye Cumhuriyeti arasında müştereken kararlaştırılmış tarzı hareketi derpiş eden ve aynı tarzda düşünen bilcümle diğer milletlerin de istirakine açık bulunan hükümleri ihtiva eyleyecektir.

Yukarıda tasrih edilen gayelere, kendi aralarında müştereken kararlaştırdıkları tarzı hareketle, varmak ve aynı tarzda düşünen diğer Hükümetlerin de müşterek tarzı hareketlerini temin etmek maksadıyla, hâkim olan iktisadî şartlara göre en münasip vasıtanın tesbiti zmnında iki Hükümet arasında münasip görülecek yakın bir zamanda görüşmelere başlanacaktır.

Madde — 8.

Şurası tabii mukarrerdir ki, Anlaşma ahkâmının icrası hususunda her Hükümet kendi Anayasasının usullerine tevfikan hareket edecektir.

Madde — 9.

İşbu Anlaşma bugünkü tarihten itibaren mer'i olacaktır. İki Hükümet tarafından müştereken tesbit edilecek bir tarihe kadar mer'iyyette kalacaktır.

Ankara'da 1945 senesi Şubat ayının 23 nü günü, her iki metin muteber olmak üzere, İngilizce ve Türkçe ikişer nüsha olarak tanzim edilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti namına
Hariciye Bakanı
Hasan Saka

Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti namına
Amerika Birleşik Devletleri Ankara Büyük
Elçisi
Laurence A. Steinhardt